

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

**Директор Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України,
академік НАПрН України
СКРИПНЮК О.В.**

«26» червня 2026 р.

ВИСНОВОК

**Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України про
наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
ДОПРЯКА Богдана Петровича
на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі
надання допомоги», поданої на здобуття ступеня
доктора філософії зі спеціальності 081 Право у галузі знань 08 Право**

ВИТЯГ

**з протоколу № 5 від 29 травня 2026 року
засідання відділу проблем кримінальної юстиції та кримінології Інституту
держави і права імені В. М. Корецького НАН України**

ПРИСУТНІ:

**завідувач відділу, д.ю.н., проф. ЗАГИНЕЙ-ЗАБОЛОТЕНКО З.А.
(науковий керівник);**

пров.н.с.відділу, д.ю.н., проф. КВАША О.О.;

пров. н.с. відділу, д.ю.н., ст. досл. ТУРЛОВА Ю.А.;

с.н.с., к.ю.н. СІРИЙ М. І.;

с.н.с., к.ю.н. ГАЦЕЛЮК В. М.;

с.н.с., к.ю.н., доц. ЛАНДІНА А.В. (головуюча на засіданні);

с.н.с., к.ю.н., доц. КУБАЛЬСЬКИЙ В.Н.;

с.н.с., к.ю.н. НЕРСЕСЯН А.С.;

с.н.с., к.ю.н., доц. НІКІТЕНКО В.М.;

с.н.с., к.ю.н. ГОРБАЧОВ Д.М.;

н.с., д-р філософії в галузі права КВАША Р.С.;

аспіранти: ДОПРЯК Б. П., ГАСАНОВ А., МІСЬКІВ Т. І.

секретар: пров. інженер ЗАВІТНЕВИЧ Р.Ю.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: Публічна презентація аспірантом відділу проблем кримінальної юстиції та кримінології Інституту ДРПРЯКОМ Богданом Петровичем наукових результатів дисертації на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право (08 – Право) та її обговорення з метою надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Науковий керівник – завідувач відділу проблем кримінальної юстиції та кримінології Інституту, доктор юридичних наук, професор ЗАГИНЕЙ-ЗАБОЛОТЕНКО Зоя Аполлінаріївна. Дисертація виконувалася в Інституті у межах тем науково-дослідних робіт відділу проблем кримінальної юстиції та кримінології (відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою) «Злочини в умовах війни в Україні: проблеми запобігання, криміналізації та реалізації кримінальної відповідальності» (2023 р. – 2025 р., номер державної реєстрації 0122U201164), «Кримінальна юстиція України за умов перехідного правосуддя» (2025 р. – 2027 р., номер державної реєстрації РК0125U003191).

СЛУХАЛИ: Презентацію аспіранта відділу проблем кримінальної юстиції та кримінології Інституту ДОПРЯКА Б. П. наукових результатів дисертації на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право у галузі знань 08 Право.

ДОПРЯК Б. П. ознайомив присутніх із структурою дисертації, обґрунтував актуальність обраної теми дослідження, виклав її мету і завдання, об'єкт та предмет, охарактеризував методи дослідження, основні положення, що відображають наукову новизну дослідження і виносяться на захист, висвітлив концептуальні положення дисертаційної роботи, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, розкрив зміст висновків і пропозицій.

Зокрема, здобувач відзначив, що тематика дослідження є актуальною як в теоретичному, так і в практичному аспектах, оскільки спрямована на доктринальне поглиблення вивчення проблеми злочинів проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги, а також на вироблення конкретних рекомендацій у частині нормативного забезпечення кримінально-правової охорони національної безпеки України, а також пропозицій стосовно кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги.

ДОПРЯК Б. П. відзначив, що попри, на перший погляд, дослідження проблеми кримінально-правового забезпечення охорони національної безпеки України, констатуємо, що ця проблематика буде актуальною ще багато років, оскільки дискусійних та невирішених питань кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України залишається чимало. Окремі з них намагається вирішити суд касаційної інстанції, приймаючи постанови, що містять правові позиції та висновки, забезпечуючи тим самим сталість та єдність

судової практики в цій частині. Попри це, судова практика в цій частині є неоднотайна. Науковці не змогли досягнути консенсусу щодо вирішення багатьох питань, які є предметом дослідження в цій праці.

Аспірант звернув увагу на те, що в назві дисертаційної роботи йдеться про злочини проти основ національної безпеки, тоді як заголовок розділу I Особливої частини КК – «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України». У назві наукової праці автор намагався підкреслити, що надання допомоги як протиправна форма поведінки стосується виключно злочинів, а не проступків проти основ національної безпеки України. Окрім того, для забезпечення стислості назви дисертації автором випущено вказівку на те, що формою вчинення окремих видів злочинів проти основ національної безпеки України є надання допомоги ворогу. Водночас це не означає, що адресат надання допомоги не має значення. Навпаки, він завжди наявний у результаті вчинення відповідних злочинів. Проте у назві дисертації вказівка на адресата завуальована шляхом зазначення того, що предметом дослідження є саме злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги. Тобто, ворог як адресат такої допомоги завжди презюмується, однак вказівка на нього випущена в назві роботи задля забезпечення стислості.

Дисертант акцентував увагу на тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній доктрині комплексним дослідженням проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги.

Дисертант зауважив, що, уперше запропоновано виокремлювати загальну та спеціальну мету злочинів проти основ національної безпеки України; під наданням допомоги як формою злочинів проти національної безпеки України запропоновано розуміти протиправну умисну суспільно небезпечну дію особи, яка створює умови для доповнення та/або компенсації можливостей ворога здійснювати та виконувати діяльність, що містить ознаки складів злочинів проти національної безпеки України, спрямована на заподіяння шкоди національним інтересам України; серед злочинів проти національної безпеки України виокремлено ті, що вчиняються у формі надання допомоги ворогу, до яких віднесено: 1) державну зраду у формі надання допомоги іноземній державі, іноземній організації або їх представникам у проведенні підривної діяльності проти України (ст. 111 КК України); 2) колабораційну діяльність у формах: а) господарської допомоги (ч. 4 ст. 111¹ КК України); в) військової допомоги (частини 4, 7 ст. 111¹ КК України); 3) пособництво державі-агресору (ст. 111² КК України); визначено, що національна безпека держави вважається належно забезпеченою у разі, коли пріоритетно гарантуються національні цінності та інтереси суспільства і держави з урахуванням прав і свобод людини й громадянина; визначено співвідношення між переходом на бік ворога та отриманим завданням, на виконання якого спрямовані дії громадянина України з проведення підривної діяльності проти України.

ДОПРЯК Б. П. підкреслив, що ним вдосконалено: положення про те, що всі нормативні обмеження щодо застосування «пільгових» норм Загальної частини КК України (ч. 4 ст. 68 КК, ч. 4 ст. 86, п. 3 ч. 1 ст. 96³) доцільно поширити на кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України загалом; підходи науковців (зокрема, Р. О. Мовчана, Є. О. Письменського) щодо кваліфікації надання особою інформаційна допомоги державі-агресору у вигляді передачі воєннозначущої інформації; підхід науковців, зокрема М. А. Рубашенка, І. В. Яковюка, відповідно до якого органи, організації, підприємства та установи належать до окупаційної влади держави-агресора лише в тому разі, коли вони здійснюють свою діяльність у державному секторі економіки держави-агресора, представляючи тим самим її інтереси; приватні юридичні особи, які діють за законодавством держави-агресора, до окупаційної адміністрації держави-агресора не належать, і взаємодія з ними громадянина України, який здійснює господарську діяльність, не може утворювати складу злочину, передбаченого ч. 4 ст. 111¹ КК України; дефініцію поняття «представник держави-агресора» у складі злочину, передбаченому ст. 111-2 КК України; формулювання ознак, які дозволять додатково (порівняно з нормативно закріпленими) розмежувати пособництво державі-агресору (ст. 111² КК України) з суміжними складами злочинів – державною зрадою (ст. 111 КК України) та колабораційною допомогою (ст. 111¹ КК України). Також дисертант наголосив, що у дисертації набули подальшого розвитку: правила кваліфікації дій громадянина України, який взяв добровільну участь в діяльності незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території: незалежно від часу вчинення злочину такі дії становлять державну зраду у формі переходу на бік ворога – у період після 24.02.2022 такі дії слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 111 КК України; подальша участь у складі такого формування підлягає додатковій кваліфікації за ч. 7 ст. 111¹ цього Кодексу; ставлення у вину обвинуваченому додатково відповідних частин ст. 260 та/або ст. 258³ КК є необґрунтованим; підходи щодо відмежування провадження господарської діяльності як протиправної та правомірної поведінки особи на тимчасово окупованій території.

Дисертант охарактеризував також інші положення, що відображають наукову новизну дослідження і виносяться на захист.

Здобувачем у своєму виступі зазначено, що емпіричною базою дослідження є комплексний аналіз судової практики, що охопив близько 300 остаточних рішень. Зокрема, було досліджено вирoki першої інстанції, апеляційні ухвали та постанови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що дослідження дозволило сформулювати та запропонувати низку важливих науково обґрунтованих положень, що стосуються розв'язання теоретичних та практичних проблем кримінальної відповідальності за злочини проти основ

національної безпеки України та формування на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення теорії кримінального права, чинного кримінального законодавства та практики його застосування.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес Київського столичного університету імені Бориса Грінченка та Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Додатки до дисертації містять копії відповідних актів впровадження.

Дисертантом наголошено, що основні положення, висновки та пропозиції, що сформульовано в дисертації, відображено в 11 (одинадцяти) наукових публікаціях, серед яких чотири статті опубліковано у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України (усі статті мають активний ідентифікатор DOI (Digital Object Identifier), та 7 (сім) праць апробаційного характеру.

За результатами презентації відбулося **ОБГОВОРЕННЯ**, під час якого ДОПРЯК Б. П. відповів на запитання та зауваження присутніх на засіданні відділу щодо структури дисертації, її змісту, методологічної та теоретичної основи дослідження, висновків, що отримані за його результатами.

ЛАЕНДІНА А. В., головуюча на засіданні, к.ю.н., доцент:

Запитання: Чи доцільно розглядати «надання допомоги ворогу» як самостійну наскрізну форму злочинів проти основ національної безпеки України?

ДОПРЯК Б. П.: Так, такий підхід видається обґрунтованим, оскільки «надання допомоги» не зводиться до окремого способу вчинення одного складу злочину, а проявляється у кількох кримінально-правових заборонах: державній зраді, колабораційній діяльності та пособництві державі-агресору. Її наскрізний характер полягає в тому, що в усіх цих випадках особа активною поведінкою створює умови для посилення можливостей ворога або компенсації його ресурсних, організаційних чи інформаційних потреб. Дискусійним залишається питання, чи може таке поняття бути прямо закріплене у кримінальному законі, чи воно має залишатися доктринальною категорією, яка використовується для тлумачення та розмежування суміжних складів кримінальних правопорушень.

НЕРСЕСЯН А. С., к.ю.н., доцент

Запитання: Чи є обов'язковою мета заподіяння шкоди національним інтересам України для всіх злочинів проти основ національної безпеки?

ДОПРЯК Б. П.: Мета заподіяння шкоди національним інтересам України може розглядатися як загальна цільова спрямованість злочинів проти основ національної безпеки. Навіть якщо вона прямо не зазначена у диспозиції конкретної статті, її встановлення має важливе значення для розуміння соціальної небезпечності діяння та відмежування злочинної поведінки від зовні подібних, але кримінально нейтральних дій. Водночас дискусійним є питання про межі доказування такої мети: з одного боку, без її встановлення існує ризик

надмірного розширення кримінальної відповідальності; з іншого — занадто високий стандарт доказування внутрішньої спрямованості особи може ускладнити ефективне правозастосування в умовах війни.

КВАША О. О., д.ю.н., професор:

Запитання: Чим державна зрада у формі надання допомоги у проведенні підривної діяльності відрізняється від інших форм надання допомоги ворогу?

ДОПРЯК Б. П.: Ключовою ознакою державної зради у цій формі є наявність попереднього контакту громадянина України з іноземною державою, іноземною організацією або їх представниками, а також виконання певного завдання, спрямованого на проведення підривної діяльності проти України. Саме елемент завдання та контактної взаємодії відмежовує державну зраду від інших складів, зокрема від несанкціонованого поширення воєнно значущої інформації чи окремих форм колабораційної діяльності. Дискусія полягає в тому, наскільки чітко має бути доведене таке завдання: чи достатньо фактичної поведінки особи в інтересах ворога, чи необхідно встановити конкретний комунікативний зв'язок із представником ворожої сторони..

ТУРЛОВА Ю. А., д.ю.н., старший дослідник:

Запитання: Чи є виправданою пропозиція замінити поняття «підривна діяльність» на «розвідувально-підривна діяльність»?

ДОПРЯК Б. П.: Така пропозиція, на нашу думку, має наукове підґрунтя, оскільки поняття «підривна діяльність» є оцінним і може тлумачитися надто широко. Використання формули «розвідувально-підривна діяльність», на наш погляд, здатне конкретизувати зміст відповідної форми державної зради та наблизити її до реальних способів діяльності іноземної держави чи її представників проти України. Водночас дискусійним є питання, чи не звучить така термінологічна зміна зміст кримінально-правової заборони. Адже підривна діяльність може мати не лише розвідувальний, а й політичний, інформаційний, економічний, організаційний або інший характер.

ТУРЛОВА Ю. А., д.ю.н., старший дослідник:

Запитання: Як судова практика впливає на розмежування державної зради та несанкціонованого поширення воєнно значущої інформації?

ДОПРЯК Б. П.: Судова практика свідчить, що передача воєнно значущої інформації може оцінюватися по-різному: як державна зрада, як колабораційна діяльність або як несанкціоноване поширення інформації за ст. 114-2 КК України. Вирішальне значення має встановлення попереднього контакту громадянина України з представником іноземної держави, іноземної організації або ворожої сторони, а також виконання конкретного завдання. Дискусійним є питання, чи можна кваліфікувати дії як державну зраду лише за фактом передачі інформації ворогу, якщо не доведено попереднє завдання або сталі ознаки співпраці.

КУБАЛЬСЬКИЙ В. Н., к.ю.н., доцент:

Запитання: Чи потребує стаття 111-2 КК України про пособництво державі-агресору подальшого законодавчого уточнення?

ДОПРЯК Б. П.: Так, потреба в уточненні цієї норми є обґрунтованою, оскільки її чинна конструкція створює складнощі у відмежуванні пособництва державі-агресору від державної зради, колабораційної діяльності та навіть окремих воєнних злочинів. Доцільним є уточнення кола адресатів допомоги, суб'єктного складу, територіальної ознаки, а також співвідношення цієї статті з нормами про колабораційну діяльність. Дискусійним залишається питання, чи має ст. 111-2 КК України зберігатися як самостійна кримінально-правова заборона, чи її зміст частково дублює вже наявні склади злочинів. Вирішення цього питання залежить від того, чи зможе законодавець надати цій нормі чітке самостійне функціональне призначення у системі кримінально-правової охорони національної безпеки України.

КУБАЛЬСЬКИЙ В. Н., к.ю.н., доцент:

Запитання: Чи є виправданою додаткова кваліфікація дій особи, яка перейшла на бік ворога, за нормами про колабораційну діяльність?

ДОПРЯК Б. П.: Додаткова кваліфікація може бути виправданою тоді, коли перехід на бік ворога вже утворив закінчений склад державної зради, а подальші дії особи мають самостійний кримінально-правовий зміст. Наприклад, участь у незаконному збройному чи воєнізованому формуванні після переходу на бік ворога може потребувати додаткової оцінки за відповідними нормами про колабораційну діяльність. Дискусійним є питання меж такої додаткової кваліфікації: необхідно уникати як поглинання подальшої злочинної діяльності державною зрадою, так і необґрунтованого дублювання кримінально-правової оцінки одного й того самого діяння за кількома статтями.

СІРИЙ М. І., к.ю.н., доцент:

Запитання: Чи можна вважати приватні юридичні особи, зареєстровані за законодавством держави-агресора, представниками держави-агресора?

ДОПРЯК Б. П.: З наукової точки зору, приватні юридичні особи не повинні автоматично визнаватися представниками держави-агресора лише через факт їх реєстрації за законодавством такої держави. Представником держави-агресора доцільно вважати особу, яка реалізує публічну владу, діє від імені держави або її органів та виконує функції, пов'язані з досягненням агресивних цілей. Дискусійним є питання щодо юридичних осіб, які формально є приватними, але фактично контролюються державою-агресором або виконують завдання її органів. У таких випадках вирішальним має бути не формальний статус, а реальний характер зв'язку з публічною владою держави-агресора.

НІКІТЕНКО В. М., к.ю.н., доцент:

Запитання: Чи будь-яке провадження господарської діяльності на тимчасово окупованій території має визнаватися колабораційною діяльністю?

ДОПРЯК Б. П.: Ні, кримінально караним має визнаватися не сам факт господарської діяльності на тимчасово окупованій території, а така діяльність, яка набуває характеру допомоги окупаційній владі. Якщо діяльність спрямована на життєзабезпечення населення, надання комунальних послуг, цивільну

оборону або інші потреби виживання в умовах окупації, вона не повинна автоматично визнаватися злочинною. Дискусійним залишається питання про критерії відмежування вимушеної або соціально необхідної діяльності від такої, що фактично підтримує окупаційний режим. Особливо складними є ситуації, коли одна й та сама діяльність одночасно забезпечує потреби цивільного населення і об'єктивно полегшує функціонування окупаційної адміністрації.

ГАЦЕЛЮК В. М., к.ю.н., старший дослідник:

Запитання: Які проблеми виникають у судовій практиці щодо доказування умислу та мети у справах про пособництво державі-агресору?

ДОПРЯК Б. П.: У справах про пособництво державі-агресору недостатньо встановити лише факт передачі майна, ресурсів, інформації чи іншого сприяння. Необхідно довести, що особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер своїх дій, розуміла їх зв'язок із державою-агресором або її представниками та діяла з метою заподіяння шкоди Україні. Дискусійність полягає в тому, що в умовах війни зовнішні обставини поведінки можуть виглядати очевидно ворожими, однак кримінально-правова оцінка все одно потребує належного доказування інтелектуальної та вольової ознак прямого умислу, а також спеціальної мети.

ГОРБАЧОВ Д. М., к.ю.н.:

Запитання: Чому в судовій практиці важливо розмежовувати “передачу” і “збут” матеріальних ресурсів державі-агресору?

ДОПРЯК Б. П.: Розмежування “передачі” і “збуту” має істотне значення для кваліфікації дій особи. Передача у контексті пособництва державі-агресору може розглядатися як безоплатне відчуження матеріальних ресурсів або інших активів, тоді як збут має оплатний характер і може наближатися до господарської діяльності. Дискусійність полягає в тому, чи завжди оплатний характер відчуження виключає пособництво державі-агресору, адже навіть комерційна операція може фактично зміцнювати ресурсні можливості ворога. **СІРИЙ М. І., к.ю.н., доцент:**

Запитання: Чи можна вважати приватні юридичні особи, зареєстровані за законодавством держави-агресора, представниками держави-агресора?

ДОПРЯК Б. П.: З наукової точки зору, приватні юридичні особи не повинні автоматично визнаватися представниками держави-агресора лише через факт їх реєстрації за законодавством такої держави. Представником держави-агресора доцільно вважати особу, яка реалізує публічну владу, діє від імені держави або її органів та виконує функції, пов'язані з досягненням агресивних цілей. Дискусійним є питання щодо юридичних осіб, які формально є приватними, але фактично контролюються державою-агресором або виконують завдання її органів. У таких випадках вирішальним має бути не формальний статус, а реальний характер зв'язку з публічною владою держави-агресора.

КВАША Р. С., д-р філософії у галузі права:

Запитання: Чи є виправданою різна кваліфікація судами подібних дій за статтями 111, 111-1, 111-2 або 114-2 КК України?

ДОПРЯК Б. П.: Різна кваліфікація подібних дій може бути виправданою лише тоді, коли вона ґрунтується на істотних відмінностях у суб'єкті, адресаті допомоги, місці вчинення діяння, характері контакту з ворогом, наявності завдання, меті та змісті дій. Якщо ж однакові за суттю діяння отримують різну кримінально-правову оцінку без належного обґрунтування, це порушує єдність судової практики. Дискусійним є питання, чи достатньо чинних законодавчих формулювань для стабільного розмежування цих складів, чи необхідні подальші зміни до КК України.

Всі відповіді та пояснення ДОПРЯКА Б. П. були вичерпними та обґрунтованими.

Після відповідей здобувача на запитання та зауваження оголошено ВИСНОВОК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА – доктора юридичних наук, професора ЗАГИНЕЙ-ЗАБОЛОТЕНКО З. А. з оцінкою роботи здобувача у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану.

ДОПРЯК Богдан Петрович – здобувач ступеня доктора філософії відділу проблем кримінальної юстиції та кримінології Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України зі спеціальності 081 Право у галузі знань 08 Право. Дисертація «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги» виконувалася в Інституті. У процесі підготовки дисертації ДОПРЯК Б. П. зарекомендував себе як цілеспрямований та добросовісний дослідник, виявив високий рівень фахової підготовки, ініціативність та відповідальність у наукових пошуках, продемонстрував сумлінне ставлення до виконання завдань, зокрема ним успішно виконані індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план, вчасно підготовлено рукопис дисертації. Також мала місце продуктивна взаємодія між здобувачем та науковим керівником. ДОПРЯК Б. П. врахував рекомендації та зауваження наукового керівника в процесі роботи над дисертацією.

Аналіз дисертаційного дослідження ДОПРЯКА Б. П. та наукових публікацій здобувача засвідчує актуальність та новизну представленої роботи. Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в тому, що вона є одним із перших в українській юридичній науці самостійним комплексним дослідженням, що формує цілісну систему наукових знань про проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки у формі надання допомоги. В цьому контексті здійснене ДОПРЯКОМ Б. П. дисертаційне дослідження є своєчасним і затребуваним як наукою кримінального права, так і правозастосовною практикою. Поставлені у дисертаційному дослідженні мета і завдання успішно виконані. Отримані результати є науково

обґрунтованими та достовірними, мають теоретичне і практичне значення та можуть бути застосовані у правотворчій, правозастосовній, науковій та освітній діяльності.

На сторінках дисертації ДОПРЯК Б. П. коректно веде наукову дискусію із спірних питань, обґрунтовано, дотримуючись наукової етики, критикує твердження, які вважає недостатньо розробленими чи аргументованими, викладає власні наукові погляди. Отримані в процесі дослідження висновки мають як науково-теоретичну, так і практичну новизну. Таким чином, дисертаційне дослідження ДОПРЯКА Б. П. виконане на достатньому науково-методологічному рівні.

Отримані результати дисертації впровадженні у навчальний процес Київського столичного університету імені Бориса Грінченка та Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (акти впровадження додані до дисертації).

Дисертація ДОПРЯКА Б. П. є актуальним та завершеним дослідженням проблеми кримінальної відповідальності та злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги. Дисертація оформлена згідно з нормативними вимогами, передбаченими для такого виду робіт, написана державною мовою з дотриманням наукового стилю. Положення, висновки та пропозиції, які містяться у науковій праці, загалом характеризуються аргументованістю і послідовністю. Основні положення, висновки та пропозиції, що сформульовано в дисертації, відображено в 11 наукових публікаціях, серед яких 4 статті опубліковано у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України (усі статті мають активний ідентифікатор DOI (Digital Object Identifier), та 7 праць апробаційного характеру.

Публікації здобувача свідчать про його послідовну роботу з досягнення поставленої мети.

Висновок: З огляду на викладене дисертація ДОПРЯКА Б. П. на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Міністерства освіти і науки України та Кабінету Міністрів України, що встановлені до дисертацій, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії, зокрема пунктам 25, 26, 27 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502), пунктам 5, 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами, ВИМОГАМ до

оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 із змінами.

Дисертацію на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги» може бути рекомендовано для розгляду на засіданні відділу проблем кримінальної юстиції та кримінології Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України з метою отримання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації, а також для проведення її публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді з метою присудження Равлюку А.В. ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право у галузі знань 08 Право.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

КВАША О. О., д.ю.н., професор: Дисертаційне дослідження ДОПРЯКА Б. П. на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги» є актуальним, своєчасним і безумовно затребуваним як кримінально-правовою наукою, так і правозастосовною практикою. Обрана тема має особливе значення в умовах російсько-української війни, оскільки безпосередньо пов'язана з кримінально-правовим забезпеченням охорони суверенітету, територіальної цілісності, обороноздатності, державної, економічної та інформаційної безпеки України. Слід позитивно оцінити те, що дисертант обрав для дослідження не загальну проблематику злочинів проти основ національної безпеки України, а конкретизував предмет наукового аналізу через категорію «надання допомоги». Такий підхід дозволив автору виокремити спільні ознаки низки кримінально-правових заборон, передбачених статтями 111, 111-1, 111-2 КК України, та розглянути їх не ізольовано, а у взаємозв'язку між собою. Особливої уваги заслуговує запропоноване дисертантом розуміння надання допомоги як активної умисної суспільно небезпечної поведінки, що створює умови для доповнення та/або компенсації можливостей представників ворожої сторони здійснювати діяльність, спрямовану на заподіяння шкоди національним інтересам України. Це положення має не лише теоретичне, а й прикладне значення, оскільки може бути використане для розмежування державної зради, колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору. Зміст дисертації свідчить про належний рівень наукової підготовки здобувача, його вміння працювати з доктринальними джерелами, кримінальним законодавством та судовою практикою. Робота має комплексний характер, а її структура є логічною і послідовною. Поставлені у дисертації мета і завдання загалом досягнуті.

Висновок: дисертація ДОПРЯКА Б. П. на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги» відповідає вимогам, що встановлені до дисертацій, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії, та може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій

вченій раді з метою присудження ДОПРЯКУ Б. П. ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право у галузі знань 08 Право.

ТУРЛОВА Ю. А., д.ю.н., старший дослідник: Дисертація ДОПРЯКА Б. П. присвячена комплексному дослідженню злочинів проти основ національної безпеки України, що вчиняються у формі надання допомоги ворогу. Актуальність теми не викликає сумнівів, оскільки після початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України питання кримінально-правової оцінки допомоги ворогу набули особливої практичної гостроти. Позитивним є те, що автор не обмежився формальним аналізом окремих статей КК України, а запропонував системне бачення злочинів проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги. У роботі обґрунтовано, що до таких злочинів належать державна зрада у формі надання допомоги у проведенні підривної діяльності проти України, окремі форми колабораційної діяльності, а також пособництво державі-агресору. Науковий інтерес становить проведене дисертантом розмежування державної зради, колабораційної діяльності, пособництва державі-агресору та несанкціонованого поширення воєнно значущої інформації. Особливо важливими є положення про значення попереднього контакту з представниками іноземної держави, іноземної організації або їх представниками, а також виконання відповідного завдання як ознак, що дозволяють відмежувати державну зраду від суміжних складів кримінальних правопорушень. Варто відзначити і практичну спрямованість роботи. Дисертант не лише аналізує наявні проблеми кримінально-правової кваліфікації, а й формулює конкретні пропозиції щодо вдосконалення положень КК України, зокрема щодо уточнення ст. 111, ст. 111-1 та ст. 111-2 КК України. Такі пропозиції є важливими для підвищення рівня правової визначеності та забезпечення єдності правозастосовної практики.

Висновок: дисертація ДОПРЯКА Б. П. є самостійним, завершеним і актуальним науковим дослідженням, що має теоретичне та практичне значення, відповідає спеціальності 081 Право та може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

ГАЦЕЛЮК В. М., к.ю.н., старший дослідник:

Під час ознайомлення з дисертацією ДОПРЯКА Б. П. звертає на себе увагу належна логіка побудови дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Така структура дала можливість автору послідовно перейти від загальнотеоретичних положень щодо злочинів проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги до аналізу конкретних складів кримінальних правопорушень та проблем їх кваліфікації. У першому розділі автор розкриває загальнотеоретичні засади дослідження, зокрема соціальну обумовленість кримінально-правових норм про злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги, ознаки такого надання допомоги та його місце у системі кримінально-правової охорони національної безпеки. У другому розділі проаналізовано

державну зраду і колабораційну діяльність у відповідних формах надання допомоги. У третьому розділі досліджено пособництво державі-агресору як окрему форму надання допомоги ворогу. Позитивним є те, що дисертант значну увагу приділив не лише кримінально-правовій характеристиці відповідних складів, а й питанням їх розмежування. Це особливо важливо, оскільки на практиці одна й та сама зовнішня поведінка особи може отримувати різну кримінально-правову оцінку залежно від суб'єкта, адресата допомоги, місця вчинення діяння, характеру попередньої взаємодії з ворогом та спрямованості умислу. Окремо слід відзначити емпіричну базу дослідження. Аналіз значної кількості остаточних судових рішень дозволив автору не лише виявити проблеми правозастосування, а й сформулювати рекомендації, спрямовані на забезпечення більшої єдності судової практики. Це посилює достовірність та прикладну значущість отриманих результатів.

Висновок: дисертаційне дослідження ДОПРЯКА Б. П. виконане на належному науковому рівні, характеризується логічною структурою, обґрунтованістю висновків і практичною спрямованістю, а тому може бути рекомендоване до захисту.

СІРИЙ М.І., к.ю.н., доцент: Дисертація ДОПРЯКА Б. П. має безсумнівне практичне значення. У сучасних умовах кримінально-правова оцінка діянь, пов'язаних із наданням допомоги ворогу, є одним із найбільш складних напрямів судової та слідчої практики. Це пояснюється як новизною окремих складів кримінальних правопорушень, так і наявністю значної кількості суміжних норм, які потребують чіткого розмежування. Позитивним є те, що автор звертає увагу на неоднозначність кваліфікації дій, пов'язаних із передачею воєнно значущої інформації. Обґрунтованим видається підхід, відповідно до якого для кваліфікації таких дій як державної зради необхідним є встановлення ознак співпраці громадянина України з іноземною державою, іноземною організацією або їх представниками, зокрема виконання відповідного завдання. За відсутності таких ознак правова оцінка має здійснюватися з урахуванням інших спеціальних норм КК України. Заслужовують на підтримку й висновки дисертанта щодо господарської діяльності на тимчасово окупованій території. Автор обґрунтовано зазначає, що не кожне провадження господарської діяльності на такій території автоматично утворює склад колабораційної діяльності. Кримінально караним має визнаватися лише таке провадження господарської діяльності, яке набуває характеру допомоги окупаційній владі та спрямоване на посилення можливостей ворожої сторони. Окреме значення мають положення роботи щодо необхідності доказування прямого умислу та мети заподіяння шкоди Україні у справах про пособництво державі-агресору. Такий підхід відповідає засадам кримінального права і кримінального процесу, оскільки унеможливорює формальне ототожнення будь-якої взаємодії з представниками ворожої сторони із кримінально караним пособництвом.

Висновок: результати дисертаційного дослідження ДОПРЯКА Б. П. мають істотне значення для правозастосовної діяльності, можуть бути використані під час кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки України та заслуговують на позитивну оцінку. Дисертація може бути рекомендована до захисту.

КУБАЛЬСЬКИЙ В. Н., к.ю.н., доцент: Хочу підтримати висловлені колегами позитивні оцінки дисертаційного дослідження ДОПРЯКА Б. П. Тема роботи є не лише актуальною, а й надзвичайно складною, оскільки перебуває на перетині питань кримінального права, національної безпеки, воєнного стану, окупації, колабораціонізму та забезпечення єдності судової практики. Особливої уваги заслуговує наукова новизна дослідження. Автором запропоновано виокремлювати злочини проти основ національної безпеки України, що вчиняються у формі надання допомоги ворогу, визначено ознаки такої допомоги, сформульовано підходи до розмежування державної зради, колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору. Ці положення мають самостійне наукове значення та можуть бути використані в подальших дослідженнях проблем кримінально-правової охорони національної безпеки України. Науково обґрунтованими видаються положення щодо суб'єктивної сторони відповідних злочинів. Дисертант послідовно доводить, що у злочинах проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги важливе значення має не лише факт вчинення певних дій, а й усвідомлення особою їх спрямованості на заподіяння шкоди національним інтересам України. Такий підхід є важливим для недопущення надмірної криміналізації поведінки, яка лише зовні може бути подібною до допомоги ворогу. Варто також позитивно оцінити пропозиції дисертанта щодо вдосконалення кримінального законодавства. Зокрема, йдеться про уточнення змісту окремих диспозицій статей 111, 111-1 та 111-2 КК України, закріплення додаткових розмежувальних ознак між суміжними складами кримінальних правопорушень, а також підвищення рівня правової визначеності кримінально-правових заборон у сфері охорони національної безпеки.

Висновок: дисертація ДОПРЯКА Б. П. є актуальним, самостійним і завершеним науковим дослідженням, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Вважаю, що дисертація відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендована до захисту.

НІКІТЕНКО В. М., к.ю.н., доцент: Актуальність дисертаційного дослідження ДОПРЯКА Б. П. обумовлена тим, що злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги є одними з найбільш небезпечних кримінально протиправних проявів в умовах збройної агресії проти України. Такі діяння не лише порушують конкретні кримінально-правові заборони, а й створюють загрозу самим основам існування Української держави. Дисертант обґрунтовано виходить із того, що надання допомоги ворогу має розглядатися не лише як фактичне сприяння ворожій стороні, а як юридично значуща форма поведінки, що має свої об'єктивні та суб'єктивні ознаки. До таких

ознак автор відносить активний характер поведінки, її протиправність, суспільну небезпечність, двосторонність взаємодії, спрямованість на посилення можливостей ворога, прямий умисел і мету заподіяння шкоди національним інтересам України. Заслуговує на увагу позиція дисертанта щодо необхідності розмежування колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору. Наявна редакція відповідних статей КК України не завжди дозволяє однозначно встановити межі між цими складами кримінальних правопорушень. Тому пропозиція автора щодо уточнення територіальної ознаки, суб'єктного складу та адресата допомоги є обґрунтованою та практично значущою. Окремо слід відзначити, що дисертант не уникає дискусійних питань, а навпаки — пропонує власні аргументовані підходи до їх вирішення. Це стосується, зокрема, правової оцінки господарської діяльності на тимчасово окупованій території, передачі воєнно значущої інформації, участі громадян України у незаконних збройних формуваннях, а також визначення поняття «представник держави-агресора».

Висновок: дисертація ДОПРЯКА Б. П. має належний рівень наукової новизни, є теоретично обґрунтованою та практично корисною, відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії і може бути рекомендована до захисту.

ГОРБАЧОВ Д. М., к.ю.н: Дисертаційне дослідження ДОПРЯКА Б. П. на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги» присвячене надзвичайно актуальній проблематиці, значення якої особливо посилилося в умовах російсько-української війни. Обрана тема має як теоретичну, так і безпосередню практичну вагу, оскільки стосується кримінально-правової оцінки діянь, спрямованих на сприяння ворогу та заподіяння шкоди національним інтересам України. Позитивно слід оцінити те, що дисертант запропонував розглядати надання допомоги як наскрізну кримінально-правову категорію, яка проявляється у державній зраді, окремих формах колабораційної діяльності та пособництві державі-агресору. Такий підхід дозволив автору виявити спільні ознаки цих злочинів і водночас запропонувати критерії їх розмежування. Окремої уваги заслуговує використання судової практики, що надало дослідженню прикладного характеру. Висновки дисертанта можуть бути корисними для правозастосовної діяльності, зокрема під час кваліфікації суміжних складів кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України.

Висновок: дисертація ДОПРЯКА Б. П. є актуальним, самостійним і завершеним науковим дослідженням, відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендована до захисту.

КВАША Р. С., доктор філософії у галузі права: Дисертація ДОПРЯКА Б. П. справляє позитивне враження як цілісне кримінально-правове дослідження, присвячене злочинам проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги. Автору вдалося обрати складну і водночас практично значущу тему, яка потребує наукового осмислення з огляду на сучасні виклики

воєнного часу. Варто підтримати прагнення дисертанта розмежувати державну зраду, колабораційну діяльність і пособництво державі-агресору не лише за формальними ознаками, а й за змістом поведінки особи, адресатом допомоги, місцем вчинення діяння, наявністю попереднього контакту з представниками ворога та спрямованістю умислу. Саме ці питання сьогодні є одними з найбільш дискусійних у кримінально-правовій науці та судовій практиці. Позитивно оцінюю також пропозиції автора щодо вдосконалення КК України, оскільки вони спрямовані на підвищення правової визначеності та забезпечення більшої єдності кримінально-правової кваліфікації відповідних діянь.

Висновок: дисертаційне дослідження ДОПРЯКА Б. П. має наукову новизну, практичне значення і може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

ЛАНДІНА А. В., к.ю.н., доцент (головуюча на засіданні): Підсумовуючи обговорення, слід зазначити, що дисертаційне дослідження ДОПРЯКА Б. П. на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги» отримало загалом позитивну оцінку учасників засідання. Колеги обґрунтовано звернули увагу на актуальність теми, її значення для кримінально-правової науки та практики, належний рівень наукової новизни, а також практичну спрямованість отриманих результатів. Дисертація виконана на актуальну тему, що безпосередньо пов'язана з викликами, які постали перед Україною в умовах російсько-української війни. Здобувачем здійснено комплексне дослідження злочинів проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги, сформульовано авторське бачення відповідної кримінально-правової категорії, проаналізовано проблеми кваліфікації та розмежування суміжних складів кримінальних правопорушень. Позитивної оцінки заслуговує те, що робота поєднує теоретичний і прикладний аспекти. Автором використано значний масив судової практики, що дозволило не лише підтвердити актуальність поставленої проблеми, а й виявити реальні труднощі правозастосування. Запропоновані у дисертації висновки і рекомендації можуть бути використані у науково-дослідній, правотворчій, освітній та правозастосовній діяльності. Тема, об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження відповідають спеціальності 081 Право, а зміст роботи відповідає заявленій темі.

Висновок: враховуючи актуальність, наукову новизну, обґрунтованість і практичну значущість отриманих результатів, дисертація ДОПРЯКА Б. П. на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та Кабінету Міністрів України, що встановлені до дисертацій, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії, та може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді з метою присудження ДОПРЯКУ Б. П. ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право у галузі знань 08 Право.

Запропоновано проголосувати за такий висновок по дисертації.

ВИСНОВОК

**Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації ДОПРЯКА Богдана Петровича на тему: «Злочини
проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право
у галузі знань 08 Право**

Обґрунтування вибору теми дослідження. Кримінально-правове забезпечення охорони національної безпеки України є пріоритетним напрямком діяльності держави на сучасному етапі розвитку, за умов російсько-української війни, яка розпочалася у 2014 р., набувши свого апогею 24 лютого 2022 р. Українська держава перебуває у стані боротьби за свої незалежність та суверенітет, а національні інтереси усвідомлені кожним Українським громадянином як такі, що потребують першочергового захисту, зокрема й кримінально-правовими засобами.

Кримінально-правове забезпечення охорони національної безпеки України стало предметом інтенсивної уваги науковців та практиків після 2022 р. та було спрямоване передусім на характеристику новел кримінального законодавства України, за допомогою яких законодавець намагався оперативно вирішити проблему захисту національних інтересів України кримінально-правовими засобами, забезпечуючи тим самим гнучке реагування на загрози національній безпеці України та забезпечення національної стійкості Українського народу. Зокрема, важливий вклад у розробку механізму кримінально-правового забезпечення охорони національної безпеки України зробили такі науковці, як Н. О. Антонюк, О. Ф. Бантишев, О. О. Дудоров, З. А. Загинеї-Заболотенко, О. О. Кваша, О. О. Книженко, О. К. Марін, Р. О. Мовчан, А. А. Музика, Н. А. Орловська, Є. О. Письменський, Ю. А. Пономаренко, М. А. Рубашенко, В. О. Навроцький, М. І. Хавронюк, Р. Л. Чорний, О. А. Чуваков, О. В. Шамара та інші.

Тематика дослідження є актуальною як в теоретичному, так і в практичному аспектах, оскільки спрямована на доктринальне поглиблення вивчення проблеми злочинів проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги, а також на вироблення конкретних рекомендацій у частині нормативного забезпечення кримінально-правової охорони національної безпеки України, а також пропозицій стосовно кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги.

Попри, на перший погляд, дослідження проблеми кримінально-правового забезпечення охорони національної безпеки України, констатуємо, що ця проблематика буде актуальною ще багато років, оскільки дискусійних та невирішених питань кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України залишається чимало. Окремі з них намагається

вирішити суд касаційної інстанції, приймаючи постанови, що містять правові позиції та висновки, забезпечуючи тим самим сталість та єдність судової практики в цій частині. Попри це, судова практика в цій частині є неоднотайна. Науковці не змогли досягнути консенсусу щодо вирішення багатьох питань, які є предметом дослідження в цій праці.

Звертаємо увагу на те, що в назві дисертаційної роботи йдеться про злочини проти основ національної безпеки, тоді як заголовок розділу I Особливої частини КК – «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України». У назві наукової праці автор намагався підкреслити, що надання допомоги як протиправна форма поведінки стосується виключно злочинів, а не проступків проти основ національної безпеки України. Окрім того, для забезпечення стислості назви дисертації автором випущено вказівку на те, що формою вчинення окремих видів злочинів проти основ національної безпеки України є надання допомоги ворогу. Водночас це не означає, що адресат надання допомоги не має значення. Навпаки, він завжди наявний у результаті вчинення відповідних злочинів. Проте у назві дисертації вказівка на адресата завуальована шляхом зазначення того, що предметом дослідження є саме злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги. Тобто, ворог як адресат такої допомоги завжди презюмується, однак вказівка на нього випущена в назві роботи задля забезпечення стислості.

З огляду на викладене актуальною та своєчасною є проблематика злочинів проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги, що зумовлює необхідність проведення комплексного наукового дослідження цієї важливої проблеми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у межах тем науково-дослідної роботи відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою (кримінальної юстиції та кримінології) Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України «Проблеми модернізації теорії і практики протидії злочинності в Україні» (2020 р. – 2022 р., номер державної реєстрації 0119U103017), «Злочини в умовах війни в Україні: проблеми запобігання, криміналізації та реалізації кримінальної відповідальності» (2023 р. – 2025 р., номер державної реєстрації 0122U201164), «Кримінальна юстиція України за умов перехідного правосуддя» (2025 р. – 2027 р., номер державної реєстрації РК0125U003191)..

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є формулювання концепції розуміння складів злочинів проти основ національної безпеки України, які вчиняються у формі надання допомоги.

Для досягнення цієї мети визначено такі основні *завдання* дослідження:

– охарактеризувати соціальну обумовленість статей про злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги, запропонували їх визначення, та виокремити види таких злочинів;

- визначити ознаки поняття «надання допомоги» як форми злочинів проти основ національної безпеки України та запропонувати дефініцію цього поняття як наскрізного в цьому дослідженні;
- охарактеризувати особливості надання допомоги у проведенні підривної діяльності проти України як форми державної зради (ст. 111 КК України);
- установити прояви надання колабораційної господарської допомоги, визначивши її можливі форми з урахуванням аналізу судової практики;
- охарактеризувати надання військової колабораційної допомоги як злочину, передбаченого частинами 4 та 7 ст. 111¹ КК України;
- установити форми прояву пособництва державі-агресору з урахуванням аналізу судової практики за ст. 111² КК України;
- охарактеризувати сторони надання допомоги у формі пособництва державі-агресору, а також суб'єктивну сторону злочину, передбаченого ст. 111² КК України;
- сформулювати рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України, зокрема в частині визначення розмежувальних ознак між окремим злочинами проти національної безпеки України у формі надання допомоги.

Об'єкт дослідження – порядок суспільних відносин у сфері кримінально-правового регулювання злочинів проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги.

Предмет дослідження – злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги.

Методи дослідження. Використання під час дослідження міждисциплінарного, праксеологічного, аксіологічного, системного, діяльнісного та інституційно-функціонального наукових підходів надало можливість здійснити комплексне дослідження проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги. Діалектичний метод використано для комплексного дослідження надання допомоги як форми злочинів проти національної безпеки України, що дозволило виокремити вказаний вид злочинів з усієї сукупності кримінальних правопорушень, передбачених розділом I Особливої частини КК України, встановити та охарактеризувати їх ознаки, визначити соціальну обумовленість відповідних статей цього Кодексу, а також встановити співвідношення окремих форм надання допомоги (підрозділи 1.1, 1.2). В дисертаційній роботі використано формально-логічний метод для аналізу статей 111, 111², частин 4, 7 ст. 111¹ КК України, доктринальних підходів до розуміння кожної форми надання допомоги як форми злочинів проти основ національної безпеки України (розділи II та III). Метод системно-структурного аналізу дозволив виокремити види злочинів проти національної безпеки України, що полягають у наданні допомоги ворогу (підрозділ 1.1). Праксеологічний метод застосовано у поєднанні з прогностичним методом, що забезпечило можливість

обґрунтування перспективних напрямків подальшого вдосконалення підстави кримінальної відповідальності за злочини проти національної безпеки України у формі надання допомоги (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). За допомогою методу аналізу і синтезу здійснено дослідження змісту механізму кримінально-правового забезпечення охорони національної безпеки України як цілого та його елементів (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). У контексті дослідження кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги ворогу використано описовий метод, який сприяв комплексному розумінню особливостей вказаної групи злочинів (всі підрозділи).

Нормативну базу дослідження становлять Конституція України, КК України, КПК України, а також законодавчі акти, проєкти законів України, які становлять основу нормативного забезпечення національної безпеки України.

Емпіричну основу дослідження становив комплексний аналіз судової практики, що охопив близько 300 остаточних рішень. Зокрема, було досліджено вироки першої інстанції, апеляційні ухвали та постанови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що ця дисертація є одним із перших у вітчизняній доктрині комплексним дослідженням проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги. Під час наукового дослідження отримано такі основні наукові результати:

уперше:

- запропоновано виокремлювати загальну та спеціальну мету злочинів проти основ національної безпеки України. Загальна мета полягає в бажанні особи заподіяти шкоду національним інтересам України, вона не завжди передбачається у диспозиції статті, однак підлягає встановленню та доказуванню у кожному кримінальному провадженні про ці злочини. Спеціальна мета конкретизується в диспозиціях окремих статей про злочини проти основ національної безпеки України, є окремим проявом мети заподіяння шкоди національним інтересам України та підлягає встановленню і доказуванню у кримінальних провадженнях про відповідні злочини проти основ національної безпеки України;

- під наданням допомоги як формою злочинів проти національної безпеки України запропоновано розуміти протиправну умисну суспільно небезпечну дію особи, яка створює умови для доповнення та/або компенсації можливостей ворога здійснювати та виконувати діяльність, що містить ознаки складів злочинів проти національної безпеки України, спрямована на заподіяння шкоди національним інтересам України;

- серед злочинів проти національної безпеки України виокремлено ті, що вчиняються у формі надання допомоги ворогу, до яких віднесено: 1) державну зраду у формі надання допомоги іноземній державі, іноземній організації або їх

представникам у проведенні підривної діяльності проти України (ст. 111 КК України); 2) колабораційну діяльність у формах: а) господарської допомоги (ч. 4 ст. 111¹ КК України); в) військової допомоги (частини 4, 7 ст. 111¹ КК України); 3) пособництво державі-агресору (ст. 111² КК України).

– визначено, що національна безпека держави вважається належно забезпеченою у разі, коли пріоритетно гарантуються національні цінності та інтереси суспільства і держави з урахуванням прав і свобод людини й громадянина. Наведено аргументи проти перейменування розділу I Особливої частини КК України на «Кримінальні правопорушення проти держави», яка обмежуватиме правову сутність кримінальних правопорушень, вміщених у цьому розділі, відкидаючи можливість врахування під час кваліфікації тієї обставини, що шкода Україні у результаті вчинення злочинів, передбачених розділом I Особливої частини КК України, може бути спричинена національним цінностям та національним інтересам держави, суспільства, а також конституційним правам та свободам людини і громадянина;

– визначено співвідношення між переходом на бік ворога та отриманим завданням, на виконання якого спрямовані дії громадянина України з проведення підривної діяльності проти України. Отримання завдання від іноземної держави, іноземної організації або їх представників має завуальований характер, є «таємничою», прихованою формою контактної взаємодії громадянина України з ними. Перехід на бік ворога є відкритим, ні від кого не приховується (наприклад, продовження громадянином України служби на тимчасово окупованій території, наприклад, у правоохоронних органах чи продовження здійснювати правосуддя, або вступ до лав армії держави-окупанта, до правоохоронних органів, створених на такій території, чи-то обрання на «виборах» у незаконні органи влади, наприклад, місцевої, тощо).

удосконалено:

– положення про те, що всі нормативні обмеження щодо застосування «пільгових» норм Загальної частини КК України (ч. 4 ст. 68 КК, ч. 4 ст. 86, п. 3 ч. 1 ст. 96³) доцільно поширити на кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України загалом;

– підходи науковців (зокрема, Р. О. Мовчана, Є. О. Письменського) щодо кваліфікації надання особою інформаційна допомоги державі-агресору у вигляді передачі воєннозначущої інформації. Такі дії потрібно кваліфікувати за ст. 111 КК України за умови, що громадянин України співпрацював з представником іноземної організації або іноземної держави, виконуючи, зокрема, завдання таких представників, яке повинно бути артикульоване в будь-який спосіб (усно, письмово), мати чітко визначений зміст та бути спрямованим на спричинення шкоди національним інтересам України. Якщо такої співпраці та взаємодії між громадянином України та представником іноземної держави або іноземної організації не встановлено, то дії громадянина України слід кваліфікувати за ч. 7 ст. 111¹ чи ст. 114² КК України;

– підхід науковців, зокрема М. А. Рубашенка, І. В. Яковюка, відповідно до якого органи, організації, підприємства та установи належать до окупаційної влади держави-агресора лише в тому разі, коли вони здійснюють свою діяльність у державному секторі економіки держави-агресора, представляючи тим самим її інтереси; приватні юридичні особи, які діють за законодавством держави-агресора, до окупаційної адміністрації держави-агресора не належать, і взаємодія з ними громадянина України, який здійснює господарську діяльність, не може утворювати складу злочину, передбаченого ч. 4 ст. 111¹ КК України;

– дефініцію поняття «представник держави-агресора» у складі злочину, передбаченому ст. 111-2 КК України, під яким запропоновано розуміти особу, носія публічної влади, яка уповноважена законом представляти інтереси держави / органу державної влади держави-агресора, реалізуючи повноваження публічної влади, з приводу і для реалізації функцій і завдань такої держави-агресора у процесі досягнення нею своїх агресивних цілей, спрямованих на анексію території України, ліквідації територіальної цілісності та недоторканності нашої держави;

– формулювання ознак, які дозволять додатково (порівняно з нормативно закріпленими) розмежувати пособництво державі-агресору (ст. 111² КК України) з суміжними складами злочинів – державною зрадою (ст. 111 КК України) та колабораційною допомогою (ст. 111¹ КК України). Запропоновано нормативно закріпити, що колабораційна діяльність (всі форми), як і державна зрада, вчиняється громадянином України виключно на тимчасово окупованій території, а пособництво державі-агресору – іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора та на будь-якій території (за винятком тимчасово окупованої території);

дістали подальшого розвитку:

– правила кваліфікації дій громадянина України, який взяв добровільну участь в діяльності незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території: незалежно від часу вчинення злочину такі дії становлять державну зраду у формі переходу на бік ворога – у період після 24.02.2022 такі дії слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 111 КК України; подальша участь у складі такого формування підлягає додатковій кваліфікації за ч. 7 ст. 111¹ цього Кодексу; ставлення у вину обвинуваченому додатково відповідних частин ст. 260 та/або ст. 258³ КК є необґрунтованим;

– підходи щодо відмежування провадження господарської діяльності як протиправної та правомірної поведінки особи на тимчасово окупованій території. З огляду на нормативне формулювання ознак об'єктивної сторони господарського колабораціонізму (ч. 4 ст. 111¹ КК України) запропоновано вважати провадження господарської діяльності суспільно небезпечним у разі, коли воно набуває форми надання допомоги окупаційній владі, тобто створює умови для доповнення та/або компенсації можливостей представників ворожої сторони здійснювати та виконувати ту діяльність, яка містить ознаки складів

злочинів проти національної безпеки України та спрямована на заподіяння шкоди національним інтересам України. В іншому випадку, коли провадиться господарська діяльність на тимчасово окупованій території, але допомога окупаційній владі не надається, кримінальна відповідальність наставати не повинна.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у:

- *науково-дослідній діяльності* – для подальшого вивчення проблем кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України, зокрема, у формі надання допомоги ворогу;

- *у правотворчій діяльності* – під час напрацювання змін та доповнень до КК України в частині відповідальності за кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України, зокрема, у формі надання допомоги ворогу;

- *у освітній діяльності* – для підготовки підручників, навчальних посібників, під час викладання навчальних дисциплін кримінально-правового циклу (акт впровадження результатів дисертаційної роботи у навчальний процес кафедри публічного права факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка);

- *у правозастосовній діяльності* – під час здійснення правозастосовної діяльності працівниками органів досудового розслідування, суддями (акт впровадження результатів дослідження у діяльність Верховного Суду).

Особистий внесок здобувача. Дослідження виконано дисертантом самостійно. У двох наукових публікаціях з науковим керівником Загиней-Заболотенко З. А., особистим внеском дисертанта є аналіз судової практики щодо встановлення в остаточних судових рішеннях за ст. 111² КК України форм умисних дій, спрямованих на допомогу державі-агресору (пособництво), їх найменування, а також виявлення основних тенденцій кримінально-правової оцінки судами України тлумачення поняття «представник держави-агресора». Особистий внесок у першій науковій публікації складає приблизно 50% тексту статті, а в другій – орієнтовно 60%. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї, які є результатом особистих наукових розвідок та творчого осмислення предмета дослідження, що зазначено у переліку наукових праць. Використані наукові розробки інших авторів подаються з обов'язковим посиланням.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися на семи міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та заходах, а саме на круглому столі «Правові засади інформаційної безпеки України в умовах російської воєнної агресії» (м. Київ, 8 грудня 2022 р.), XII Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права» (м. Київ, 23 листопада 2023 р.), міжвідомчому науково-практичному круглому столі «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ,

2 листопада 2023 р.), I Міжнародній науково-практичній конференції «Державотворчі процеси в Україні: реалії сьогодення» (м. Луцьк, 17 травня 2024 р.), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Національна безпека України в умовах інформатизації та глобалізації суспільних процесів: сучасні загрози та кримінально-правове регулювання» (м. Харків, 11 травня 2023 р.), круглому столі «Права людини в умовах воєнного стану в Україні: До тижня права і 75-річчя Загальної декларації прав людини (м. Київ, 7 грудня 2023 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Державотворчі процеси в Україні: реалії сьогодення» (м. Луцьк, 30 квітня 2025 р.).

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації визначається її метою, предметом і завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, переліку умовних скорочень, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 260 сторінок, з яких основний текст дисертації – 200 сторінок, список використаних джерел – 53 сторінки (437 найменувань), додатки на 7 сторінках.

Публікації. Результати дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в 11 (одинадцяти) наукових публікаціях, серед яких 4 (чотири) наукові статті – у вітчизняних виданнях, включених МОН України до переліку фахових видань України (категорія «Б»), а також у 7 (семи) тезах доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та круглих столів.

Наукові публікації, в яких опубліковані основні наукові результати:

1. Допіряк Б. П. Надання допомоги у проведенні підривної діяльності проти України у формі добровільної участі в незаконних формуваннях: проблеми кваліфікації. *Слово Національної школи суддів України*. 2023. № 3 (44). С. 139–152. DOI <http://doi.org/10.37566/2707-6849> URL:

<https://slovo.nsj.gov.ua/index.php/ua/>

2. Допіряк Б. П. Колабораційна діяльність у формі надання допомоги незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора. *Альманах права*. 2023. Вип. 14. С. 446–452. DOI: 10.33663/2524-017X-2023-14-446-452 URL: <https://almanahprava.org/almanac-of-law-14-446>

3. Допіряк Б. П., Загиней-Заболотенко З. А. Форми умисних дій, спрямованих на допомогу державі-агресору (пособництво), в судовій практиці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2024. Вип. 84: ч. 3. С. 301–309. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.46> URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/312646/303618>

4. Допіряк Б. П., Загиней-Заболотенко З. А. Представник держави-агресора як адресат надання допомоги у формі передачі матеріальних ресурсів чи інших активів (ст. 111-2 КК України). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2024. Вип. 86: ч. 4. С. 232–237. DOI

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Допіряк Б. П. Надання інформаційної допомоги незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора: проблеми кваліфікації. *Правові засади інформаційної безпеки України в умовах російської воєнної агресії*: тези доповідей за матеріал. круглого столу (м. Київ, 8 груд. 2022 р.) / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Фонд інститут. Розвитку укр. науки. Київ: Вид-во Людмила, 2023. С. 208–212.

6. Допіряк Б. П. Особливості кваліфікації участі громадян України в незаконно створених збройних формуваннях на тимчасово окупованій території. *Актуальні проблеми кримінального права*: мат-ли XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (м. Київ, 23 листоп. 2023 р.) / редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Сернявський та ін. Київ: Нац. академ. внутр. справ, 2023. С. 204–306.

7. Допіряк Б. П. Підбивна діяльність проти України як складова державної зради (ст. 111 Кримінального кодексу України). *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення*: мат-ли міжвідомч. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 2 листоп. 2023 р.) / редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Київ: Нац. академ. внутр. справ, 2023. С. 159–162.

8. Допіряк Б. П. Надання матеріальної допомоги збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора – проблеми кваліфікації. *Державотворчі процеси в Україні: реалії сьогодення*: тези доповідей за матеріал. I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 17 трав. 2024 р.) / відп. ред. В. В. Аніщук, А. М. Земко. Луцьк: ІВВ ЛНТУ, 2024. С. 208–212.

9. Допіряк Б. П. Надання колабораційної допомоги державі-агресору, незаконним органам влади, створеним на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційній адміністрації держави-агресора: до проблеми розуміння: *Національна безпека України в умовах інформатизації та глобалізації суспільних процесів: сучасні загрози та кримінально-правове регулювання*: мат-ли VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 трав. 2023 р.) / редкол.: Л. М. Демидова (голов. ред.), Н. В. Шульженко, Д. О. Куковинець, О. С. Попович; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України; Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права». Харків: Право, 2023. С. 267–272.

10. Допіряк Б. П. Надання допомоги як форма вчинення злочинів проти основ національної безпеки – основні ознаки. *Права людини в умовах воєнного стану в Україні*: До тижня права і 75-річчя Загальної декларації прав людини: зб. наук. праць за матер. круглого столу (м. Київ, 7 груд. 2023 р.) / редкол.: А. Ю. Нащинець-Наумова, Г.П.Власова, С.В. Бобровник, Т.О. Дідич,

Н.А. Сергієнко, А.П. Чернега. Київ: Київ. стол. ун-т ім. Б. Грінченка, 2025. С. 190–193.

11. Допіряк Б.П. Умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору, збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора (ст. 111-2 КК України): проблеми визначення ознак суб'єктивної сторони. *Державотворчі процеси в Україні: реалії сьогодення*: Тези доп. за мат-ли II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 30 квіт. 2025 р.) / відп. ред. В.В. Аніщук, С.Г. Зицик. Луцьк: ІВВ ЛНТУ, 2025. С. 228–232.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації ДОПРЯКА Богдана Петровича на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги».

2. Визнати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація ДОПРЯКА Богдана Петровича на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право у галузі знань 08 Право, є фундаментальним науковим дослідженням з актуальних питань, характеризується єдністю змісту, містить результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Вищенаведене свідчить про особистий внесок здобувача у розвиток юридичної науки, зокрема кримінального права. Подане до захисту дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Міністерства освіти і науки України та Кабінету Міністрів України, що встановлені до дисертацій, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії, зокрема вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами, ВИМОГАМ до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 із змінами.

3. Рекомендувати дисертацію ДОПРЯКА Богдана Петровича на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді з метою присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право у галузі знань 08 Право.

4. Пропонується призначити до складу разової спеціалізованої вченої ради по захисту дисертації ДОПРЯКА Богдана Петровича на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги» таких науковців:

Головою разової спеціалізованої вченої ради:

– **МУЗИКУ Анатолія Ананійовича**, доктора юридичних наук, професора, провідного наукового співробітника відділу проблем кримінальної юстиції та кримінології Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України.

Рецензентами:

– **ЛАНДІНУ Анну Валентинівну**, кандидата юридичних наук, доцента, старшого наукового співробітника відділу проблем кримінальної юстиції та кримінології Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;

– **КУБАЛЬСЬКОГО Владислава Нарцизовича**, кандидата юридичних наук, доцента, старшого наукового співробітника відділу проблем кримінальної юстиції та кримінології Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України.

Офіційними опонентами:

– **КНИЖЕНКО Оксану Олександрівну**, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримінального права та кримінології Національної академії Служби безпеки України;

– **ТКАЧЕНКО Валентину Василівну**, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри кримінально-правової політики та кримінального права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

РЕЗУЛЬТАТИ ГОЛОСУВАННЯ щодо рекомендації до захисту дисертації ДОПРЯКА Богдана Петровича на тему: «Злочини проти основ національної безпеки України у формі надання допомоги» на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право у галузі знань 08 Право:

«За» – 10,

«Проти» – немає,

«Утрималися» – 1.

Головуюча на засіданні:

Старший науковий співробітник відділу
проблем кримінальної юстиції та кримінології
Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України,
к.ю.н., доцент

А. В. ЛАНДІНА

Підпис А.В. Ландіної засвідчую
Вчений секретар Інституту

А. Р. Крусян